

Toneelgroep Maastricht met Anniek Pheifer in 'Vrijdag'

Onstilbaar hunkeren naar liefde

Jeanne (Anniek Pheifer) houdt nog steeds van haar man Georges (Fedja van Huêt), ondanks de incest die hij pleegde met hun dochter. | Foto: Ben van Duin

Door Eric Korsten

Een troostrijk pleidooi voor vergeving, hoop en liefde.

Het meesterwerk 'Vrijdag' van Hugo Claus is weer terug op het toneel. "Alsof het vanzelf gaat, zo is het geschreven."

Uit de toneeltekst. Jeanne: 'Hoe was het eten daar? Soep met bieten, zeggen ze. En rotte patatten. Een hond zou het laten staan. Zeggen ze.' Georges: 'Ja, maar een hond die honger heeft niet. Ten andere, na een tijdje let ge daar niet meer op dat er zwarte plekken zijn in de patatten. Ge speelt dat naar binnen. Contrarie, als ge aan het eten zijt, zet ge uw gedachten op het eten en gij houdt uw bezig, ge zijt bijna content.'

In 'Vrijdag', het toneelstuk van Hugo Claus (1929-2008), is Georges zojuist thuisgekomen, en werd daarbij getrakteerd op bovenstaande dialoog. Verrassend is hij vervroegd vrijgelaten, nadat hij wegens ontucht met zijn dochter Christiane veroordeeld werd. Thuis wordt hij geconfronteerd met het feit dat zijn vrouw een kind heeft gekregen met buurman Erik.

"Ik heb een kindje gekregen ja. Leuk hè!? Drie maanden geleden. Op mijn leeftijd!" Actrice Anniek Pheifer (onder meer 'Jiskefet', 'Het Klokhuis', Het Nationale Theater) grinnikt. In 'Vrijdag' van Claus speelt ze bij Toneelgroep Maastricht de rol van Jeanne. Pheifer, nog steeds in haar rol: "We hebben haar naar Elizabeth Taylor vernoemd. Maar we noemen haar Lilly. Ze weegt al zeven kilo, ze groeit als kool."

'Vrijdag' (1969), vaak beschouwd als een van de ontroerendste toneelteksten uit het Nederlandse taalgebied, is een gezinsdrama rond incest, over schuld en vergeving, en een zoektocht naar liefde en verzoening. Claus situeerde het stuk in het West-Vlaamse dorpje Marke, Kortrijk, waar de Franse grens altijd nabij is, en ontwikkelde voor zijn stuk een zompige, moerassige en kleiachtige taal, een wonderlijk mengsel van Zuid-Nederlands, Hoogvlaams en Nederlands – dat als zijn zegelmerk is te beschouwen.

Claus heeft het stuk in een verzonnen dialect geschreven, met in zijn achterhoofd dat Nederlanders het zouden uitspreken, vertelt Pheifer. "Dat maakt het zó grappig! We praten dan niet met zachte g – maar spreken wel al die andere Vlaams klinkende woorden uit. Bij elkaar klinkt dat bijzonder authentiek. Van de kijker vereist het wel de oren in een andere stand te zetten, dan kan het allemaal echt goed uitwerken."

HINT

Vrijdag is een veelzijdige hint naar de dag van Venus, de dag waarop men vrijde. In katholieke kringen is het juist de dag om boete te doen, een hint naar onthouding, en naar Goede Vrijdag. In de islam is het de dag van het gebed. De joodse sjabbat begint bij zonsondergang op vrijdagavond. In Claus' stuk komt Georges thuis op een vrijdag en op deze dag besluit Erik, de geliefde van Jeanne, naar Frankrijk te vertrekken om er te gaan werken.

De thema's die Claus op tafel werpt, zijn best zwaar op de hand: de verwording van het christendom, een verstikkende katholieke kerk, wurgende burgerlijkheid en, aldus Claus, een 'zwaar-landelijke' erotiek – en dat alles royaal overgoten met incest als taboeonderwerp. "Maar er zijn veel geestige dialogen," merkt Pheifer op. "Soms ademen die iets 'tsjechoviaans'. Ik las de tekst en was gelijk verkocht. Alsof het vanzelf gaat, zo is het geschreven. De karakters zijn glashelder, en de situaties zijn glashelder."

Kitty Courbois

Haar rol is die van Jeanne, bij de oerpriemière gespeeld door Kitty Courbois, toen eigenhandig geregisseerd door Claus. "Van Jeanne, kapster van

beroep, denk ik dat ze een lieve, goeie vrouw is, maar een die niet verder peinst dan het eigen kleine bestaan. En vergeet niet dat ze gebrouilleerd is met haar vrijgevochten dochter Christiane. Toen het dorp, een gesloten gemeenschap, zich eenmaal tegen haar keerde, stond ze er alleen voor. Niemand kwam meer naar haar kapsalon. Alleen nog de buurman nam het voor haar op. Ze is gesteld geraakt op hem, en ja, ze heeft nu een tweede dochter."

Het leuke van deze rol, zegt Pheifer, is dat Jeanne nog niet gekozen heeft hoe ze verder moet. "Ze houdt nog van haar man. Ze slaat steeds om als een blad aan een boom, soms binnen een enkele zin.

'De karakters zijn glashelder, en de situaties zijn glashelder'

Ikzelf zou zeggen: hallo, had wat beter op je dochter gelet. Misschien is dat ook wel iets waar ze mee worstelt. Maar allemaal moeten ze opnieuw zien door te leven met elkaar, met al de schuld, het verdriet en de pijn. Hoe? Dat gaan we beleven in het theater!"

Ze is verheugd in de Koninklijke Schouwburg (KS) te kunnen spelen. "Daar heb ik veel zin in," vertelt de oud-actrice van Het Nationale Theater. "De KS is lang mijn tweede huis geweest en Den Haag is de stad waar mensen nog echt van toneel houden, het is fijn om daar te mogen spelen. Ik hoop op een volle zaal, dat is altijd een magische beleving, en geeft spelers en publiek energie die heilzaam is."

Toneelgroep Maastricht, 'Vrijdag', dinsdag 23 en woensdag 24 november, 20.15 uur, Koninklijke Schouwburg. Meer informatie: www.hnt.nl